

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
«Еволюція образу православного храму Києва (X-XVIII ст.)»
здобувачки ступеня доктора філософії
Ключнікової Анастасії Максимівни
з галузі знань 19 – Архітектура та будівництво
за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування

Представлена до захисту дисертація відповідає спеціальності 191 – «Архітектура та містобудування» містить обґрунтовану теоретичну складову і є підґрунтям для проектування сучасних церков в національних традиціях. Висновки до розділів і загальні висновки сформульовано на високому рівні в логічній послідовності. У Вступі окреслено мету, об'єкт і предмет дослідження, визначені завдання повністю розкрито в розділах роботи. Текстова частина доповнена великою кількістю візуального матеріалу.

Актуальність теми пов'язана з необхідністю дослідити еволюцію образу православного храму Києва протягом його існування, починаючи від часів Київської Русі і до сьогодні.

Необхідно простежити, як протягом кількох тисячоліть змінювалась композиційна побудова, планові рішення, морфологія форм, і виявити, які з цих складових були найбільш стійкими до змін і збереглися до сьогодні в новозбудованих церквах.

Об'єктом дослідження є православні храми Києва X – XVIII ст.

Предметом дослідження є еволюція образу православних храмів.

Межі дослідження: хронологічні – X – XVIII ст., територіальні – Україна.

Мета дослідження: полягає в визначенні еволюції образу православного храму Києва від найдавніших часів і до кінця XVIII ст.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни

Дисертація вирішує важливі проблеми становлення сучасної школи українського православного будівництва на національних засадах з урахуванням еволюції типу православного храму Києва від X до XVIII століть.

Уперше:

– сформульовано і аргументовано ознаки регіональної своєрідності православної архітектури Київщини X – XVIII ст.;

- проаналізовано об'ємно-планувальні та композиційні особливості київських церков з метою визначення специфіки регіональної школи;

- виявлено характерні форми елементів-носіїв морфологічних ознак православної архітектури Києва, спільне і відмінне в межах цієї території у порівнянні з суміжними регіонами в формотворенні і розроблено каталог характерних форм елементів.

Удосконалено:

- методологію дослідження православної архітектури Києва періоду X – XVIII ст.

- аналіз історичних та національних передумов формування і розвитку православної архітектури Києва X – XVIII ст.

Отримало подальший розвиток:

- дослідження особливості пропорційної і метро-ритмічної побудови;
- дослідження особливостей конструктивних рішень і будівельних матеріалів;

- аналіз декоративного оздоблення і вирішення інтер'єрних просторів;

- вітчизняний досвід у сфері охорони, реставрації і відтворення православної архітектури Києва X – XVIII ст.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані:

- у науково-дослідних інститутах – з метою поглиблення уявлень про специфічні особливості православної архітектури Києва X – XVIII століть, для уточнення характеристик об'єктів вказаного періоду;

- у пам'яткоохоронних організаціях – для удосконалення законодавчих документів і доповнення та уточнення облікових паспортів на пам'ятку;

- у реставраційних організаціях – для здійснення реставраційних заходів або відтворення втрачених пам'яток вказаного періоду, для уточнення історико-архітектурних паспортів по конкретних пам'ятках, використання складеного глосарію і висновків дослідження для проведення реставраційних заходів, відтворення за аналогами втрачених елементів і деталей;

- у проєктних установах – для проєктування нових церков у національних формах;

- у вищих навчальних закладах – у лекційних курсах і в курсових проєктах;

- у релігійних установах – для ознайомлення духовних осіб зі специфічними особливостями православної архітектури Києва X – XVIII ст. для забезпечення автентичного вигляду експлуатованих під релігійні потреби храмів;

– у туристичній галузі – для привернення уваги до православної архітектури Києва X – XVIII ст. серед науковців інших країн та широкої громадськості, для включення цих об'єктів до туристичних маршрутів і залучення інвесторів для їх реставрації й утримання в належному стані.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та дотримання принципів академічної доброчесності

За своїм змістом дисертаційна робота здобувачки Ключнікової Анастасії Максимівни повністю відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341, що зазначено у п. 5 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Представлена дисертація є завершеною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Дослідження ««Еволюція образу православного храму Києва (X – XVIII ст.)» здобувачки ступеня доктора філософії є результатом самостійної праці Ключнікової Анастасії Максимівни і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Підтверджено перевіркою на антиплагіат, що використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідні джерела.

Дисертація має традиційну для теоретичних робіт структуру: анотація, словник спеціальних термінів, вступ, три розділи з висновками до них, загальні висновки, список використаних джерел і додатки.

У Вступі авторка визначає актуальність теми дослідження, наводить зв'язок власного дослідження з науковими програмами і темами, формулює об'єкт і предмет дослідження, мету дослідження і завдання для досягнення мети, наукову новизну і практичну значущість роботи, а також дані про апробацію в статтях і на конференціях.

У першому розділі «СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ВИЗНАЧАЛЬНИХ ОЗНАК ПРАВОСЛАВНОГО ХРАМУ КИЄВА ПЕРІОДІВ X – XVIII ст.» авторка аналізує джерельну базу, вплив зовнішніх чинників на формування образу православного храму Києва, періодизацію розвитку православного будівництва Києва вказаного часового періоду.

В другому розділі «МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИЗНАЧАЛЬНИХ ОЗНАК ПРАВОСЛАВНИХ ХРАМІВ КИЄВА» авторка розробила методологічний апарат дослідження, а третій розділ

«КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ КИЄВА X – XVIII СТ.» і четвертий розділ «МОРФОЛОГІЧНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМ ХРАМІВ X – XVIII ст.» – це власне саме дослідження, де авторка аналізує київські церкви за композицією, плануванням, конструкціями і матеріалами, морфологією форм, декоруванням, що дало їй можливість визначити особливості еволюції київських храмів і визначити ознаки регіональної і національної самобутності. Також було проаналізовано пам'яткоохоронні й реставраційні аспекти, пов'язані з церковним будівництвом.

Таким чином, дисертація Ключнікової Анастасії Максимівни «Еволюція образу православного храму Києва (X – XVIII ст.)» розглядає важливі проблеми становлення сучасної школи українського православного будівництва на національних засадах з урахуванням еволюції типу православного храму Києва від X до XVIII століть.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота написана українською мовою. Зміст викладений логічно, грамотно, зрозумілою науковою мовою з правильним використанням специфічної термінології.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Результати досліджень, які викладені в дисертації, були представлені на 8 наукових конференціях і семінарах, з них 7 – міжнародних, 1 – всеукраїнська.

Міжнародні наукові конференції: «Філософія науки, технології та архітектури в гуманістичному вимірі» (Київ, КНУБА, 12-13.11.2021 р.), IV Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України» (Київ, КНУБА, 10. 02. 2022 р.), «Between the reality of war and the rhetoric of peace» (Institute of Art History at University of Łódź, 2-3.03.2023 р.), «ICIR EUROINVENT 2023 – International conference on Innovative Research» (Iasi, România, 11-12.05.2023 р.), First International Scientific and Practical Conference «Military threats and ways to overcome them» (Kyiv National University of Construction and Architecture, Ukraine, 25.10.2023), Міжнародна наукова конференція «Розвиток архітектури в Європі під час війни в Україні і після перемоги над РФ» (Львівська політехніка, 28-29.11.2023 р.), 12th International Arch-Eco

Conference «Transformation of urban spaces» (Cracow University of Technology, 24.05.2024).

Всеукраїнські конференції: XIII Всеукраїнська наукова конференція «Сучасна архітектурна освіта. Етнологічні засади української архітектури», (Київ, КНУБА, 25 листопада 2021 р.).

Результати дисертації були опубліковані в 4 наукових працях: в фахових наукових виданнях України – 2 одноосібні статті, в іноземних фахових виданнях, які входять до наукометричної бази SCOPUS та Web of Science – 1 стаття, 1 тези наукових доповідей.

Наукові публікації здобувача містять матеріали авторських досліджень, всі статті написано з співавторами з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Наукові результати, викладені у дисертаційній роботі, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача та відповідають вимогам пп. 8 – 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Недоліки, зауваження, дискусійні питання до дисертаційної роботи

1. У дисертаційній роботі наведено переважно графічні ілюстрації (є лише декілька плакатів з фотографіями інтер'єрів). Бажано було б навести фотографії досліджених церков.

2. Бажано було б навести кількість церков, що було зведено у Києві протягом кожного з досліджених періодів.

3. Не зовсім зрозуміло, за яким принципом було відібрано церкви для графічного аналізу композиції і форм.

4. Бажано було б додатково висвітлити, наскільки це можливо, особливості церковного будівництва між киеворуським періодом і періодом бароко.

Водночас ці зауваження не знижують якості представленого дослідження і є швидше побажанням в разі публікації роботи як монографії.

Висновок про дисертаційну роботу

Все вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертація «Еволюція образу православного храму Києва (X – XVIII ст.)», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування, є завершеною, самостійно виконаною роботою, має значну

наукову новизну та практичну цінність і є особливо актуальною для становлення школи сучасної архітектури православних сакральних об'єктів на національному підґрунті.

Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувачка Ключнікова Анастасія Максимівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 19 – Архітектура та будівництво за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Офіційний опонент:

Кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри архітектури
будівель та дизайну
Національного університету
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

 А. Ю. Дмитренко

Підпис кандидата технічних наук, доцента А.Ю. Дмитренка засвідчую

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

О.В. Степова